

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

П Л А Н И

**СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ,
ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ
І МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»**

Харків
2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

П Л А Н И

**СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ,
ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ
І МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»**

для студентів I курсу заочної форми навчання
першого (бакалаврського) освітнього рівня
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

Харків
2019

Плани семінарських занять, тематика контрольних робіт і методичні поради до їх виконання з навчальної дисципліни «Історія держави і права зарубіжних країн» для студентів I курсу заочної форми навчання першого (бакалаврського) освітнього рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» / уклад.: В.Д. Гончаренко, Є. О. Васильєв, С. І. Власенко та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 30 с.

У к л а д а ч і: В. Д. Гончаренко,
Є. О. Васильєв,
С. І. Власенко,
Ю. М. Походзіло,
І.М. Скуратович

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2019

ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Формування буржуазної держави в результаті революційних подій в Англії, Франції у XVII–XVIII ст.

П л а н

1. Причини і передумови революцій в Англії та Франції.
2. Рушійні сили буржуазних революцій.
3. Хронологічні межі основних етапів революцій.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре, 2002.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник. Харків: Право, 1999.

Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Росіхін, С. І. Власенко; за ред. Л. М. Маймескулова. Харків: Право, 2011.

Тема 2. Формування механізму конституційної монархії в Англії у XVII–XIX ст.

П л а н

1. “Славна революція” 1688 р. і її наслідки.
2. Білль про права 1689 р. і Акт про упорядкування 1701 р.
3. Державний механізм англійської конституційної монархії.
4. Виборчі реформи 1832 р. та 1867 р. Судова реформа 1875 р.

Список літератури

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре, 2002.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник. Харків: Право, 1999.

Т е м а 3. Формування конституційного ладу США у XVIII–XIX ст.

П л а н

1. Війна за незалежність США.
2. Декларація незалежності США.
3. Статті конфедерації.
4. Конституція США 1787 р.
5. Внесення поправок до Конституції США у XVIII–XIX ст.

Список літератури

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів і фак.: [у 2 т.] / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ : Ін Юре, 1998.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / М. М. Страхов. Харків: Право, 1999.

Каррі Д. П. Конституція Сполучених Штатів Америки: посіб. для всіх / пер. з англ. О. М. Мокровольського. Київ: Веселка, 1993.

Тема 4. Цивільний кодекс Франції 1804 р.

П л а н

1. Опрацювання і прийняття Французького цивільного кодексу 1804 р., його структура.
2. Фізичні особи за Французьким цивільним кодексом 1804 р. (правоздатність і дієздатність).
3. Право приватної власності.
4. Зобов'язальне право. Підстави виникнення зобов'язань.
5. Шлюбно-сімейне право.

Список літератури

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів і ф-тів: [у 2 т.] / за ред. В. Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре, 1998. – Т. 2. – С. 148–203.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник. Харків: Право, 1999.

ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Контрольна робота є важливою формою самостійного вивчення студентами навчального матеріалу і перевірки знань, а її написання допомагає значно розширити й поглибити знання окремих питань, набути досвіду самостійної роботи над пам'ятками права й спеціальною літературою.

Тему роботи слід обирати з наведеного переліку. До кожної теми додається приблизний план, який за власною ініціативою можна доповнювати або змінювати послідовність викладення, використовувати додаткові джерела. Однак наведений мінімум питань треба розглядати як обов'язковий.

Основою контрольної роботи є самостійний аналіз першоджерел. Проте варто пам'ятати, що необхідний законодавчий матеріал можна знайти в навчальному посібнику “Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн” у 2 т. (1998), авторами якого є викладачі кафедри історії держави і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Контрольна робота має містити відповіді на питання, що органічно пов'язані з конкретною темою. Обсяг контрольної роботи, як правило, має становити не більше 15–20 аркушів.

Список літератури до всіх тем

Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко; за ред. Л. М. Маймескулова. Харків: Право, 2011.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник. 2-е вид., переробл. і допов. Київ: Ін Юре, 2003.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник. Харків: Право, 1999.

Страхов М. М. Основні закономірності становлення буржуазної держави і права у провідних країнах Європи і в Північній Америці. Київ: УМК ВО, 1991.

Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. Київ: Центр навч. л-ри, 2004.

Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. 5-е вид., переробл. і допов. Київ: Істина, 2005.

Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. 5-е вид., допов. Київ: Атіка, 2006.

Тищик Б. Й. Історія держави і права Стародавнього Світу: навч. посібник: [у 2 т.]. Львів: Сполом, 1999.

Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): навч. посібник. Львів: Світ, 2006. 696 с.

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів і ф-тів: [у 2 т.] / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре, 1998.

Тищик Б. Й. Історія держави і права Стародавнього Риму. Львів: Сполом, 1999.

Каррі Д. П. Конституція Сполучених Штатів Америки: посіб. для всіх / пер. з англ. О. М. Мокровольського. Київ: Веселка, 1993.

Т е м а 1. Право Стародавнього Вавилону

П л а н

1. Загальна характеристика джерел права Стародавнього Вавилону. Причини виникнення Законів царя Хаммурапі.
2. Кастовий устрій за Законами Хаммурапі. Групи населення з особливим правовим статусом (воїни, жерці, торговці).
3. Право власності за Законами царя Хаммурапі.
4. Зобов'язальні відносини за Законами царя Хаммурапі. Договір позики.
5. Злочини і покарання у праві Стародавнього Вавилону.

Почати написання контрольної роботи доцільно зі з'ясування питання про джерела (форми) права, характерні Стародавньому Вавилону, а також обставини, які зумовили потребу у створенні Законів царя Хаммурапі.

Пристапивши до висвітлення теми, передусім слід зупинитися на тому, що найголовнішою рисою Законів Хаммурапі

була охорона кастового ладу, який тією чи іншою мірою притаманний усім країнам Стародавнього Сходу.

Після цього варто перейти до поділу на касты, окремо зупинившись на тому, що кастова система засновувалася на закріпленні суспільної нерівності й привілеїв в інтересах пануючої верхівки – рабовласницької аристократії, саме тому касты були закритими соціальними групами, вихід з яких чи перехід з однієї в іншу був неможливий. Виходячи з цього стають зрозумілими нерівність каст і протиставлення авілумів мушкенумам. На окрему увагу заслуговує й те, що поділ на касты оголошувався одвічно існуючим і був освячений релігією. Звісно, у цьому контексті не можна оминути й правового становища (прав й обов'язків) кожної касты.

Далі бажано розглянути об'єкти (земля, домівка, сад, раби, худоба та ін.) і суб'єктів (державна, храми, громада, вільна людина) права власності, окремо зупинившись на “майні ілку”, характеристичі його власника, а також на тому, кому, на яких правомочностях, за яких умов, упродовж якого часу воно належало.

Досліджуючи договір позики, варто вказати його суб'єктів, , а також правові наслідки укладання такої угоди з ними (не оминувши переліку осіб, з якими не можна було укладати цю угоду); об'єкти договору, строк, розмір відсотків, відповідальність у разі невиконання боржником зобов'язання, умови, за яких він може відкласти виконання.

При розгляді злочинів достатньо назвати основні об'єкти злочинних посягань (право власності, життя, здоров'я тощо) і навести кілька прикладів (видів) таких посягань, а також вказати й види покарань за Законами Хаммурапі, відобразивши, як належність людини до тієї чи іншої касты впливає на міру покарання за вчинений злочин.

Тема 2. Джерела римського права найдавнішого періоду

П л а н

1. Періодизація розвитку римського права.
2. Закони XII таблиць – перша кодифікація римського права, причини їх створення.
3. Правовий статус населення
4. Право приватної власності
5. Договір позики.
6. Злочини і покарання.
7. Значення Законів XII таблиць в історії римського права.

Контрольна робота повинна починатися із стислої характеристики основних етапів розвитку римського права, особливостей джерел найдавнішого (архаїчного) римського права. Доцільно вказати причини прийняття Законів XII таблиць, пояснити назву і навести загальну характеристику цієї найдавнішої пам'ятки римського права.

Далі на основі аналізу тексту Законів XII таблиць й Інституцій Гая необхідно розглянути поділ населення Риму за правовим статусом (вільні і раби, народжені вільними і відпущені з законного рабства; чоловік, жінка і неповнолітній; римлянин, латин, іноземець та ін.).

Пристаюючи до розкриття третього питання, тобто інституту права власності, передусім слід довести, що воно вважалося найважливішим і найрозробленішим інститутом римського права, окреслити коло його суб'єктів (назвати осіб, які мали можливість бути власниками), перелічити об'єкти власності (будівля, раби, домашня худоба тощо). При висвітленні майнових відносин важливо показати поділ речей на манциповані й неманциповані, зупинитися на тому, які з речей належали до однієї, а які до іншої категорії, яке практичне значення мав цей поділ, а також які вимоги висував закон до угод із манципованими речами, які правові наслідки мало порушення вимог закону при укладанні таких угод.

Розглядаючи договір позики, передусім треба визначити його суб'єктів, одночасно назвавши осіб, з якими не варто було

укладати цю угоду, правові наслідки укладання такої угоди з ними; об'єкти договору, строки, розмір відсотків, відповідальність у разі невиконання боржником зобов'язання, способи спонукання боржника до виконання зобов'язання.

При опрацюванні питання про злочини і покарання потрібно з'ясувати об'єкти злочинних посягань (злочини проти власності, особи та ін.) і навести кілька видів таких посягань. Далі важливо назвати види покарань, акцентувавши на їх класовій сутності й пережитках родового ладу.

Завершуючи роботу, доцільно стисло згадати про подальшу долю цієї пам'ятки та її вплив на розвиток деяких галузей і інститутів буржуазного права.

Т е м а 3. Варварські правди – джерела ранньофеодального права

П л а н

1. «Салічна правда» – пам'ятка ранньофеодального права.
2. Зміст “Салічної правди” (види злочинів, покарань, судовий процес).
3. Значення “Салічної правди” для розвитку феодального права.

Відповідь на перше питання слід починати із стислого викладення походження “Салічної правди”, її характеристики, місця серед множинності так званих «варварських правд».

Далі на підставі аналізу відповідних статей “Салічної правди” треба висвітлити питання про злочини і покарання. Розповідаючи про злочини проти власності, передбачені в Салічному Законі, важливо показати, які об'єкти власності захищалися пам'яткою (земля, худоба та ін.) і з якими різновидами порушень права власності боролася “Салічна правда” (крадіжка, грабунок і т. ін.). Після цього варто зупинитися на злочинах проти особи (вбивство, наруга та ін.), навести перелік усіх видів покарань, показавши їх своєрідність.

При розгляді видів покарання за крадіжку доречно акцентувати на тому, що “Салічна правда” виразно відбиває розшарування суспільства, підтвердженням чому є їх зміна залежно від того, хто її вчинив – вільний чи раб. Слід розкрити також диференціацію штрафів за вбивство за соціальним становищем вбитого (граф, вільний франкський селянин, священик та ін.). Такий аналіз сформує наочне уявлення про феодальну ієрархію в суспільстві франків.

Відповідаючи на питання про судовий процес у франкському суспільстві, варто назвати його основні риси, а також дії та відносини сторін до початку судового розгляду. Статті пам’ятки дають можливість показати, з чого починався процес (рекомендується звернути увагу на його формальні вимоги), а також вказати найпоширеніші види доказів.

Т е м а 4. Зміни в державному ладі Англії в умовах буржуазної революції 1640–1658 рр.

П л а н

1. Буржуазна революція в Англії та її головні етапи.
2. Зміст і сутність протекторату Кромвеля:
 - а) причини встановлення протекторату;
 - б) система органів влади за Знаряддям управління.
3. Роль і місце протекторату Кромвеля в історії англійської буржуазної революції.

Розгляд теми доцільно почати із з’ясування причин і особливостей англійської буржуазної революції, а також хронологічних рамок і сутності її перших двох етапів. Особливу увагу варто приділити союзу буржуазії і нового дворянства (джентрі).

Після цього треба назвати причини, які спонукали буржуазію і нове дворянство прагнути централізації, концентрації і посилення влади, показати, що таку роль і мав відігравати протекторат Кромвеля.

Для повноти висвітлення питання необхідно проаналізува-

ти систему влади, яка була притаманна цій специфічній формі правління. Для цього важливо докладно розглянути зміст нормативного акта, яким в Англії, Шотландії та Ірландії був створений протекторат і регламентована система й повноваження органів влади, – Знаряддя управління 1653 р. Особливу увагу доречно звернути на повноваження лорда-протектора, особу, яка посідала цю посаду, і строки її повноважень; порядок утворення, строк дії і структуру парламенту, його компетенцію; вимоги до виборців і кандидатів до парламенту. Крім того, бажано вказати норми, присвячені підтримці церкви, зупинитися на особливостях стосунків між різними конфесіями, причинах внесення цих норм до закону і їх спрямованості.

Наприкінці роботи треба розглянути перехід від протекторату до відкритої воєнної диктатури на чолі з Кромвелем і показати значення протекторату, завдяки якому закінчився розвиток революції і були закріплені досягнення, що відповідали виключно інтересам великої буржуазії і нового дворянства.

Т е м а 5. Правові пам'ятки періоду війни за незалежність США (1775–1783 рр.)

П л а н

1. Буржуазна революція у Північній Америці.
2. Зміст Декларації незалежності США.
3. Зміст Статей конфедерації.
4. Історичне значення Декларації незалежності й Статей конфедерації.

Відповідь на перше питання варто починати зі стислого викладення суперечностей, що виникли між метрополією та 13 американськими колоніями, причин і приводу революції, акцентувавши на її особливостях (буржуазна революція за своєю сутністю і війна за незалежність за формою).

Далі треба розглянути зміст Декларації незалежності США 1776 р., в якій називалися причини і декларувалося прого-

лошення незалежності колоній. Особливу увагу варто приділити буржуазним принципам, що знайшли відображення в Декларації (рівність людей, право на “життя, волю і прагнення щастя”, право народу на повстання проти власного уряду тощо).

Докладно слід зупинитися на тому, що американські колонії були змушені відстоювати незалежність у тривалій і важкій війні з Англією, а отже, лише об'єднання зусиль усіх 13 колоній давало змогу перемогти у війні, що й зумовило потребу в утворенні більш тісного, тривалого їх союзу – конфедерації штатів. Таке об'єднання знайшло своє державно-правове закріплення у Статтях конфедерації 1781 р. Аналізуючи цей документ, розгляньте органи влади і управління конфедерації, порядок їх утворення, компетенцію, процедури прийняття рішень і врегулювання суперечностей. Разом із тим слід відобразити й недоліки такої форми об'єднання (її нетривалість), неможливість примусити окремі штат до виконання спільного рішення.

Говорячи про історичне значення цих документів, важливо не тільки відмітити те, що їх прийняття відіграло важливу роль на певному історичному етапі розвитку США, а й показати, що зміна політичної ситуації спонукала буржуазію колишніх колоній до вдосконалення форм державного устрою і правління, що знайшло своє закріплення у Конституції Сполучених Штатів Америки 1787 р.

Т е м а 6. Державний лад США за Конституцією 1787 р.

П л а н

1. Опрацювання і прийняття Конституції США 1787 р., її структура.
2. Державний лад США за Конституцією 1787 р. (конгрес, президент, уряд, Верховний суд, федеративний устрій).
3. Історичне значення Конституції США 1787 р.

Висвітлюючи перше питання, слід звернути увагу на склад делегатів Конституційного Конвенту і особливості робо-

ти цього органу, а також пояснити, чому Статті конфедерації були чинними нетривалий період. Необхідно також перерахувати найважливіші політико-правові принципи, закладені засновниками Основного закону США в його фундамент.

На підставі аналізу статей Конституції 1787 р. слід розглянути формування й діяльність вищих органів влади і управління США. Згідно з принципом “поділу влади” на законодавчу, виконавчу й судову доцільно докладно зупинитися на кожній з них. При цьому необхідно зосередитися на взаємовідносинах вищих органів влади і управління, встановленій Конституцією “системі стримувань та противаг”. Структуру державних органів США бажано зобразити за допомогою схеми.

Розкриваючи питання про федеративний устрій США, важливо пам’ятати, що Конституція 1787 р. не ліквідувала суб’єктів федерації – штатів, але протиставила їм міцну центральну владу. Тому важливо з’ясувати, як будувалися відносини між штатами і федеральними органами, передусім Конгресом.

Т е м а 7. Державно-правовий розвиток США (кінець XVIII ст. – кінець XIX ст.)

П л а н

1. Біль про права – перші 10 поправок до Конституції США 1787 р.
2. Поправки до Конституції США по завершенні громадянської війни у США (13,14,15 поправки)
3. Історичне значення поправок до Конституції США.

При розкритті першого питання теми передусім треба охарактеризувати характер боротьби, яка розгорнулася навколо Конституції 1787 р. під час її прийняття, оскільки це дасть змогу правильно визначити причини розробки Білля про права 1791 р.

Далі слід зупинитися на змісті перших десяти поправок до Конституції США (проголошення свободи совісті, свободи

слова, друку, недоторканність особи, закріплення принципу приватної власності, заснування суду присяжних та ін.).

Аналізуючи зміст 13,14,15 поправок до Конституції США, варто звернути увагу на конкретно-історичні обставини їх прийняття, насамперед, на підсумки громадянської війни у США 1861–1865 рр. Крім того, необхідно розкрити зміст кожної з цих поправок і наслідки їх прийняття.

У заключній частині роботи доцільно оцінити історичне значення поправок до Конституції США, що мали місце у XVIII–XIX ст.

Т е м а 8. Законодавче закріплення прав людини і громадянина в документах Великої французької революції 1789–1794 рр.

П л а н

1. Прийняття Декларації прав людини і громадянина 1789 р.
2. Основні права і свободи людини і громадянина, проголошені Декларацією 1789 р.
3. Історичне значення Декларації прав людини і громадянина 1789 р.

Для правильного і повного висвітлення першого питання передусім варто розповісти про те, що у 1789 р. у Франції розпочалася буржуазна революція, зазначити, які прогресивні завдання ставила і що пропагувала буржуазія (скасування станів, свобода слова і думки, єдність законів для всієї країни, рівність громадян перед законом тощо). Стисло виклавши фактичні події початку революції (утворення Національних, а згодом й Установчих зборів, штурм Бастилії), треба перейти до юридичного закріплення буржуазних принципів і свобод, показати, як було прийнято перший програмний документ революції – Декларацію прав людини і громадянина.

Після цього доцільно розглянути зміст Декларації прав

людини і громадянина, перерахувати принципи, закріплені цим документом (поділ влади; рівність людей у правах; право кожного на свободу, власність, безпеку й опір пригніченню; недоторканність приватної власності тощо). Особливу увагу доречно приділити класичному визначенню буржуазного розуміння свободи, яке містилося у Декларації.

Характеризуючи історичне значення цього видатного документа, варто показати, що велика буржуазія, яка прийшла до влади на першому етапі революції, бажала свобод, які були закріплені Декларацією, насамперед для себе, оскільки боялася народу так само, як і її союзник – велика земельна аристократія, тому майже одночасно з прийняттям Декларації прав людини і громадянина з'являється низка законів, що спрямовувалися на боротьбу з революційними виступами народних мас й обмеження їх прав (Закон про стан облоги тощо).

Характеризуючи зміст Декларації 1789 р., варто звернути увагу на дискримінаційні норми французького виборчого права, які суперечили принципам Декларації прав людини і громадянина.

Т е м а 9. Аграрне законодавство Франції 1789–1794 рр.

П л а н

1. Законодавче регулювання поземельних відносин на першому етапі революції у Франції.
2. Аграрне законодавство жирондистів.
3. Аграрне законодавство якобінців.
4. Значення аграрного законодавства французької революції в установленні прогресивного фермерського розвитку капіталізму в сільському господарстві.

Розгляд теми слід починати із стислої характеристики етапів Великої буржуазної революції 1789–1794 рр. у Франції. Далі вказати причини, які змусили Установчі збори вже на початку революції зайнятися аграрним питанням, розкрити зміст і

дати оцінку декретам про скасування феодалних повинностей селян.

Висвітлюючи друге питання, треба зупинитися на заходах, яких вжили жирондисти в інтересах селянства, пояснити причини втілення їх у життя, підкреслити незавершеність цих реформ, тому що жирондисти прагнули закінчити революцію, боячись її розвитку.

Особливу увагу в роботі варто приділити аграрному законодавству якобінців: декретам Конвенту “Про поділ і продаж емігрантських земель” (червень 1793 р.), “Про общинні землі” (10–11 червня 1793 р.), “Про остаточне скасування феодалних прав” (17 липня 1793 р.), докладно проаналізувавши ці документи. Крім того, необхідно підкреслити їх історичне значення для французьких селян, яке, перш за все, полягає в тому, що якобінці зробили селянина власником своєї ділянки і вжили заходів, щоб земля зберігалася за ним.

Завершити роботу слід оцінкою аграрної політики якобінців і її наслідками, пов’язаними з установами прогресивного фермерського розвитку капіталізму в сільському господарстві.

Т е м а 10. Державний лад Франції за Конституцією 1799 р.

П л а н

1. Прийняття Конституції Французької Республіки 1799 р.
2. Система органів влади за Конституцією.
3. Історичне значення Конституції Французької Республіки.

Пристаючи до написання роботи, передусім слід вказати причини опрацювання й затвердження Конституції Французької Республіки 1799 р., а також те, що державним переворотом 9 термідора (27 липня 1794 р.) була знищена якобінська диктатура у Франції і почався етап контрреволюції, який характеризується приходом до влади великої буржуазії і встановленням неприхованої буржуазної диктатури у вигляді бонапартизму. Уряд Директо-

рії скинуто шляхом вчинення державного перевороту 9 листопада 1799 р. (18 брюмера VIII року Республіки), як наслідок, до влади прийшов Наполеон Бонапарт. Прагнучи законодавчого закріплення своєї влади, Наполеон очолив опрацювання і керував затвердженням Конституції VIII року.

Далі треба перейти до розгляду й аналізу змісту Конституції 1799 р. Зокрема, посилаючись на відповідні статті цього документа, треба довести, що формально Франція ще залишалася республікою, але фактично влада у країні належала першому консулу – “громадянину Бонапарту”. Щоб зробити такий висновок, необхідно з’ясувати особливості Конституції 1799 р., тобто порівняти з попередніми конституціями (відсутність у пам’ятці Декларації прав людини і громадянина, наявність цензу осідлості, яким від виборів усувалася значна кількість найбідніших французів), а також наголосити на багатоступеневій і неефективній системі виборів. Особливо важливо вказати, що, хоча формально урядова влада і право законодавчої ініціативи належали трьом консулам, насправді перший консул фактично був диктатором. Аналіз обмеженої компетенції численних інститутів влади (Державної ради, Трибунату, Законодавчого корпусу), виключно широких повноважень першого консула і його можливостей впливу на ці інститути допоможуть довести антидемократичний характер Конституції.

Відмічаючи історичне значення Конституції 1799 р., треба показати, що вона була першим законодавчим кроком до встановлення відкритої диктатури крупної буржуазії.

Т е м а 11. «Кодекс Наполеона»

П л а н

1. Історія підготовки і прийняття Французького цивільного кодексу 1804 р.
2. Структура і зміст Кодексу.
3. Історичне значення Французького цивільного кодексу 1804 р.

Перше питання теми потребує висвітлення історії створення Кодексу Наполеона. Слід показати, що розробка і прийняття Французького цивільного кодексу 1804 р. були підсумком тривалої кодифікаційної роботи, яка почалася ще в роки Великої французької буржуазної революції.

Після цього необхідно розглянути структуру Кодексу, зупинившись на тому, що його система була запозичена з римського приватного права, навести характеристику змісту цього документа.

Спираючись на аналіз відповідних статей Книги першої “Про особи”, треба з’ясувати правове становище фізичних осіб, розкрити зміст понять «правоздатність» і «дієздатність», наголосивши на тому, що Кодекс не визначав поняття «юридична особа».

Окрему увагу варто приділити інституту приватної власності, який займає в Кодексі центральне місце. Слід також підкреслити, що у Кодексі 1804 р. закріплене визначення поняття «необмежена приватна власність», вільна від усіх феодальних обмежень. При цьому перевага надавалася земельному власнику.

Розповідаючи про зобов’язальне право, головним чином бажано проаналізувати найважливіші принципи, такі, як “свобода договору”, “рівність сторін у договорі”, “обов’язковість виконання договору”.

Наприкінці роботи необхідно показати вплив Кодексу Наполеона на розвиток буржуазного цивільного права інших країн.

Т е м а 12. Цивільне уложення Німеччини 1896 р.

П л а н

1. Поняття й еволюція правового становища юридичної та фізичної особи за НЦУ.
2. Зобов’язальне право (види і порядок укладання договорів).

Контрольну роботу потрібно почати з короткої загальної характеристики Німецького цивільного уложення, показавши його відмінності від Кодексу Наполеона, що знайшли свій прояв в його структурі, мові тощо.

Аналізуючи поняття «юридична особа», потрібно звернути увагу на те, що в НЦУ на початку ХХ ст. під нею розумілося колективне об'єднання, але протягом ХХ ст. внесено низку законодавчих доповнень і змін, що дозволяють одному засновнику створювати юридичну особу.

Розгляд видів юридичної особи буде не повним без аналізу так званих юридичних осіб публічного і приватного права, висвітлення відмінностей між ними.

Завершити роботу потрібно детальним аналізом змісту другої книги Уложення, яка дає уявлення про порядок укладення і види договорів, основою яких починаючи з 1900 р. стала свобода волевиявлення.

Т е м а 13. Особливості державно-правового розвитку Італії в ХІХ – першій половині ХХ ст.

П л а н

1. Виникнення централізованої держави в Італії.
2. Особливості італійського фашизму і причини його краху.

Розкриття цієї теми доцільно почати з аналізу причин, що привели до появи в Італії революційно-демократичних сил і шляхів створення централізованої держави зі столицею у Флоренції. Водночас потрібно розглянути систему органів влади й управління новоствореної конституційної монархії, а також відмітити роль у цьому процесі католицької церкви.

Основну частину роботи потрібно присвятити розгляду обставин, що призвели до встановлення в цій країні фашистського режиму, механізму узурпації влади партією Мусоліні й того, яким чином відбулася ліквідація демократичних принципів формування представницьких органів влади.

Наприкінці роботи потрібно дослідити напрями загарбницької зовнішньої політики Італії і форми співпраці країни з нацистською Німеччиною, що і призвело до краху Соціальної Республіки Муссоліні.

Т е м а 14. Розпад Британської колоніальної імперії у другій половині XIX – першій половині XX ст.

П л а н

1. Зміни у правовому становищі Канади наприкінці XIX ст.
2. Утворення австралійського союзу.
3. Правове оформлення Британської співдружності нації.

Контрольну роботу потрібно почати з аналізу тієї системи колоніальних володінь, що виникла в Англії ще на початку XVIII ст. і за допомогою чого контролювалася майже вся колоніальна імперія.

Далі варт проаналізувати причини прийняття і основні положення Акта про Британську Північну Америку, який отримав назву Конституція Канади.

Говорячи про зміни у стосунках між метрополією і колоніями, бажано пояснити, чим відрізнявся правовий статус колоній від домініонів і чому метрополія починаючи з кінця XIX ст. постійно йшла на поступки суб'єктам своєї колоніальної імперії, залишивши врешті-решт під своїм контролем питання зовнішньої політики й оборони новоствореного австралійського союзу.

Завершити роботу потрібно детальним аналізом Вестмінстерського статуту, що став правовою основою новоствореної Британської Співдружності.

Т е м а 15. Японія кінця ХІХ – початку ХХ ст.

П л а н

1. Державний лад Японії до середини 60-х рр. ХІХ ст.
2. Буржуазні реформи 70-х – 80-х рр. ХІХ ст.
3. Партиїно-політична система Японії кінця ХІХ ст.
4. Еволюція партиїно-політичної системи Японії в першій половині ХХ ст.

При висвітленні першого питання потрібно зупинитися на причинах системної кризи, що вразила Японію на початку ХІХ ст. і призвела до суттєвих змін у соціальній структурі суспільства, передусім японського селянства, активна участь якого в так званих «рисових бунтах» сприяла відродженню у країні влади імператора і формуванню абсолютної монархії.

Після цього необхідно окремо зупинитися на тому, що загроза перетворення незалежної Японії на колоніальне володіння прискорила проведення буржуазних реформ, які дозволили посилити централізацію держави і сприяли зародженню національних рухів, на які згодом став спиратися монарх при проведенні своєї внутрішньої і зовнішньої політики.

Не можна оминати увагою зміст і значення для держави і суспільства аграрної та адміністративної реформ, а також тих змін, що відбулися наприкінці ХІХ ст. в Японії у військовій, освітній і релігійних сферах.

Завршити роботу бажано аналізом причин появи в суспільстві різних опозиційних і демократичних рухів, які згодом перетворилися на Ліберальну партию і партию конституційних реформ.

Тема 16. Державні органи за Конституцією Японії 1889 р.

П л а н

1. Правове становище імператора.
2. Порядок формування і компетенція законодавчих і виконавчих органів влади.
3. Судова система Японії.

Роботу потрібно почати з аналізу так званого передконституційного законодавства, що було введено в дію протягом 70-80 рр. XIX ст. Далі необхідно розкрити структуру і компетенцію центральних органів влади й управління, показавши місце і роль імператора в цій системі, що досить яскраво відображено в законодавчих повноваженнях.

Окремо слід зупинитися на главі II Конституції, в якій зафіксовані права й обов'язки японських підданих, зробивши акцент на їх формальному і декларативному характері.

Після цього бажано проаналізувати порядок формування і компетенцію нової судово-правової системи уряду Мейдзи, що згодом стала не тільки частиною важливих буржуазно-демократичних перетворень в країні, а й тією зброєю, застосовуючи яку можна було розраховувати на успішну перебудову феодальної Японії в буржуазну.

Розкриваючи третє питання, необхідно довести, що судова система Японії не стала незалежною гілкою і фактично контролювалася міністром юстиції, призначав якого імператор.

Тема 17. Від Конституції 1848 р. у Франції до другої імперії

П л а н

1. Причини революції 1848 р. і конституційне оформлення Другої республіки.
2. Державний переворот Наполеона III. Конституція 1852 р.

Коротка інформація про причини і рушійні сили революції у Франції 1848 р. дасть змогу краще усвідомити зміст Конституції Другої республіки. Проаналізувавши систему і співвідношення органів законодавчої і виконавчої влади (президент, парламент), бажано розкрити сутність поняття «соціальна республіка» і довести неспроможність держави виконати зафіксовані в Конституції зобов'язання щодо забезпечення безробітних працею через установи суспільної праці, інвалідів – субсидіями та ін..

Слабкість конституційної системи Другої республіки Франції, що стала наслідком нереальних соціальних зобов'язань, призвела до поширення так званих консервативних і навіть монархічних проглядів і сприяла поразці прихильників республіканського ладу вже під час виборів до Національних зборів 1848 р.

Домінування монархістів у вищому представницькому органі дозволило Наполеону III вже у грудні 1851 р здійснити державний переворот, що і знайшло відображення в новій Конституції, аналізом якої і потрібно завершити роботу.

Тема 18. Партійно-політична система Англії кінець XIX – перша половина XX ст.

П л а н

1. Двопартійна система кінця XIX–XX ст.
2. Зміни виборчого законодавства на початку XX ст.

Розкриваючи перше питання, передусім треба довести, що в Англії, як і в більшості цивілізованих європейських країн, склалася багатопартійна система, до якої входили партії не тільки загальнонаціонального рівня, а й регіонального. Проте через певні обставини Англія стала класичним зразком країни з двопартійною системою.

Аналізуючи сутність двопартійної системи, необхідно з'ясувати причини появи на політичному олімпі у ХХ ст. нового партійного гравця – лейбористської партії (партії профспілок), поступово перейшовши до аналізу законодавчих актів, прийнятих у першій половині ХХ ст. і згідно з якими відбувся суттєвий перерозподіл повноважень у законодавчій галузі в бік нижньої палати англійського парламенту за рахунок обмеження повноважень Палати лордів.

Завершити роботу бажано характеристикою виборчого законодавства, показавши його прогресивність і демократичність, завдяки чому у країні було встановлене загальне виборче право.

Тема 19. Еволюція державного ладу Англії у ХХ ст.

П л а н

1. Основні зміни в державному ладі країни.
2. Сутність делегованого законодавства.

Для правильної оцінки тих змін, що відбулися в англійській політичній системі протягом першої половини ХХ ст. потрібно, з одного боку, з'ясувати, як погіршення економічного становища у країні на початку століття вплинуло на співвідношення держави й економіки, а з іншого – визначити роль державного регулювання в соціальній галузі.

Після цього необхідно зупинитися на тих конституційних реформах, що були проведені в 1911 і в 1949 рр. і суттєво змінили місце кабінету в політичній системі країни. Завдяки цим перетворенням у руках уряду сконцентрувалася значна

частина законодавчих повноважень, що була йому делегована парламентом.

Зміни в співвідношенні законодавчої і виконавчої гілок влади відбувалися в межах традиційної конституційної монархії і майже не вплинули на саму структуру державного ладу. Водночас подальше розширення повноважень виконавчої влади привело до заміни «правління Кабінету» правлінням «прем'єр-міністра», який практично почав самостійно визначати напрями внутрішньої і зовнішньої політики.

Т е м а 20. Еволюція конституційного принципу розподілу влади у США у ХХ ст.

П л а н

1. Повноваження президента в законодавчій галузі.
2. Делеговане законодавство.
3. Поширення повноважень президента в військовій та зовнішньополітичній галузі.

Відповідь на перше питання потрібно почати зі стислого викладення інформації про рівень економічного розвитку країни в кінці ХІХ ст. і причини домінування так званого корпоративного капіталізму, внаслідок чого відбувався постійний занепад середнього і дрібного бізнесу в Америці.

Для того, щоб уникнути підкорення політичної влади монополістами і економічною елітою, потрібно було розширити повноваження виконавчої влади перш за все в галузі вирішення соціальних конфліктів, що постійно вражали економіку країни з початком ХХ ст.

Далі варто зупинитися на тому, що Перша світова війна змусила владу США відійти від політики пасивного спостерігача за життям країни і стати активним диригентом в економічній і соціальній сферах, що призвело до встановлення державного контролю за виробництвом, сировинною базою і пальним.

Нові президентські повноваження викликали потребу в

створенні відповідних комісій і комітетів, до складу яких входили представники великих корпорацій. Усе це сприяло появі так званого «делегованого» законодавства, яскравим проявом якого був «Новий курс».

Т е м а 21. Соціально-економічні права французів за конституціями 1946 та 1958 рр.

П л а н

1. Розробка і прийняття Конституції 1946 р.
2. Соціально-економічні права французів.
3. Причини зміни конституційного ладу в 1958 р.
4. Розширення соціально-економічних прав.

Відповідь на перше питання потрібно почати з стислого аналізу внутрішньополітичного становища у повоєнній Франції, що потребувало прийняття нової Конституції. Далі варто розглянути розроблений у 1946 р. проект Конституції, висвітлити недоліки першого і переваги затвердженого на референдумі.

Висвітлюючи друге питання, доцільно приділити увагу декларативності більшості закріплених у Конституції соціально-економічних прав французів. Неможливість виконання обіцянок розробників Основного закону 1946 р. призвела врешті-решт до падіння IV республіки.

Після розгляду причин введення і основних принципів організації влади П'ятої республіки варто зосередитися на аналізі соціально-економічних прав, що також найшли закріплення в Основному законі.

З М І С Т

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	3
Тема 1. Формування буржуазної держави в результаті революційних подій в Англії, Франції у XVII – у XVIII ст.	3
Тема 2. Формування механізму конституційної монархії в Англії у XVII – у XIX ст.	3
Тема 3. Формування конституційного ладу США у XVII – XIX ст.	4
Тема 4. Цивільний кодекс Франції 1804 р.	5
ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ	6
Тема 1. Право Стародавнього Вавилону	7
Тема 2. Джерела римського права найдавнішого періоду.	9
Тема 3. Варварські правди – джерела ранньофеодального права	10
Тема 4. Зміни в державному ладі Англії в умовах буржуазної революції 1640-1658 рр.	11
Тема 5. Правові пам'ятки періоду війни за незалежність США (1775-1783 рр.)	12
Тема 6. Державний лад США за Конституцією 1787 р.	13
Тема 7. Державно-правовий розвиток США (кінець XVIII ст. – кінець XIX ст.	14
Тема 8. Законодавче закріплення прав людини і громадянина в документах Великої французької революції 1789-1794 рр.	15
Тема 9. Аграрне законодавство Франції 1789–1794 рр.	16
Тема 10. Державний лад Франції за Конституцією 1799 р.	17
Тема 11. «Кодекс Наполеона»	18
Тема 12. Цивільне уложення Німеччини 1896 р.	19
Тема 13. Особливості державно-правового розвитку Італії в XIX – першій половині XX ст.	20
Тема 14. Розпад Британської колоніальної імперії друга половина XIX – перша половина XX ст.	21
Тема 15. Японія кінця XIX – початку XX ст.	22
Тема 16. Державні органи за Конституцією Японії 1889 р.	23
Тема 17. Від Конституції 1848 р. у Франції до другої імперії.	24

Тема 18. Партиїно-політична система Англії кінець XIX – перша половина XX ст.	24
Тема 19. Еволюція державного ладу Англії в XX ст.	25
Тема 20. Еволюція конституційного принципу розподілу влади в США в XX ст.	26
Тема 21. Соціально-економічні права французів за конституціями 1946 та 1958 р.р.	27

Навчальне видання

Електронне видання

**ПЛАНИ
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ,
ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ
І МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»**

для студентів I курсу заочної форми навчання
першого (бакалаврського) освітнього рівня
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

У к л а д а ч і: ГОНЧАРЕНКО Володимир Дмитрович,
ВАСИЛЬЄВ Євген Олександрович
ВЛАСЕНКО Сергій Іванович,
ПОХОДЗІЛО Юрій Миколайович
СКУРАТОВИЧ Ірина Миколаївна

Відповідальний за випуск *В. Д. Гончаренко*

Редактор *Л. М. Рибалко*

Комп'ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*